

szemetek elé. Így hát válaszd az életet, hogy te is, utódaid is életben maradjatok” (MTörv 30, 15-19).

IV. Zárszó

Ennek a fórumnak a tapasztalata nagyon pozitív volt azért, hogy testvériséget teremtettünk meg egymás között, és ez lehetővé tette, hogy megosszuk egymással, hogyan gondoskodunk keresztényként az emberekről. E szép tapasztalat alapján akarunk rendszeresen találkozni, hogy megerősítsük kapcsolatunkat egymással, és szembenézzünk az Európa előtt álló közös kihívásokkal.

Trentó (Olaszország), 2008. december 13.

Beer Miklós

A vértanúság eszméje*

Valamilyen állítás igaz voltát a társadalom legősibb emlékezete óta tanúkkal igazolták. A tanúk – legalább kettő – egybehangzó vallomása alapján igaznak fogadták el az állítást. Természetesen a bizonyosság mértéke sok szempontból különbözött. Vagy az állítás természete miatt – életbe vágó kérdés (Zsuzsanna története), becület vagy csupán vagyoni ügy –, vagy a tanúskodó hitele szempontjából.

A keresztény gondolkodás Jézus Krisztus életpéldája és tanítása nyomán egészen új értelmet adott a tanúságtételnek. Egyfelől a szeretet bizonyítékát a tettekben, az életvitelben találjuk, másfelől a hit és a jövőre irányuló reménység megkérdőjelezhetetlen jelének tekintjük.

A tettek és az életvitel tanúság. „Legalább a tetteimnek higgyetek” – mondja Jézus (Jn 14,11). Teréz anya olyan nyelvet beszélt, amelyet mindenki megértett, és nem értett félre. Az önzetlen jóságnak, az odaáldozott életnek ez a lényege.

Amit leginkább komolyan kell venni, az maga az élet a halál oldaláról nézve. Komolyan kell venni, mert egyszeri és megismétel-

* Elhangzott Budapesten 2008. október 28-án a Központi Papnevelő Intézetben tartott „Hittel és hűséggel” c. konferencián.

hetetlen, megmásíthatatlan. Jézus ilyen értelemben mondja, hogy nincs annál nagyobb szeretet, mint amikor valaki az életét adja barátaiért.

A másokért odaáldozott élet hősi példáit a pogány kultúrában is tisztelettel övezték. Leonidász és társai önfeláldozása az emberiség legszebb örökségei közé tartozik. Tanúsították a hazájukért való szeretetüket. A magyar történelem is szolgáltat hősi példákat. Dugonics Titustól az aradi vértanúkon át az 1956-os forradalom után kivégzett Bruszniai Árpádig hosszú a sor. Ugyanígy gondolunk tisztelettel Maximilian Kolbe atyára, aki a társa helyett vállalta a halált Auschwitzban.

A másik vonal a hitnek és a jövőre irányuló reménynek a bizonyítéka, a kínzások és a halál tudatos vállalása. Ez már kifejezetten a hívő ember legnagyobb tanúságtétele. A Makkabeus-könyvek gyönyörű történetei (Eleázár vagy a hét testvér és édesanyjuk, 2Mak 6 és 7) is már a halál utáni élet reményéről szólnak. Antiochiai Szent Ignác a római hívekhez írja: „Születés vár rám.” Szavaiból az a tiszta hit és bizonyosság tükröződik, hogy Isten örök életre hívott minket a halál után egy új létrendben.

Járva a római katakombákat és a vértanú-aktákat olvasva az ősegyház megrendítő hősiességét tapasztaljuk. Szent Ignác gondolata történelmi távlatban igazolva látszik: a vértanúk vére termékeny vetésnek bizonyult.

A későbbi korok – más-más körülmények között – ugyanezt az üzenetet hordozzák. A japán vértanúk, az ugandai hősök, a mexikói keresztényüldözés áldozatai mind ezt a krisztusi utat jelzik. Ebbe a sorba csatlakoznak a legutóbbi évszázad diktatúráinak áldozatai a hitleri vagy sztálini időkben. Edith Stein nővér vagy Salkaházi Sára az egyik oldalon és Apor Vilmos püspöktől kezdve azok a papok és kereszténységüket vállaló világiak a másik diktatúra áldozataiként, akiket az 1950-es évektől zártak börtönbe, internáltak vagy kivégeztek. Szívem szerint közéjük sorolom Dietrich Bonhoeffer evanglikus lelkeszt is.

Szentatyánk, XVI. Benedek pápa egy évvel ezelőtt avatta boldoggá a spanyol polgárháború közel 500 vértanúját. Idén áprilisban a Szent Bertalan bazilikában mondta többek között: „Amikor a keresztények valóban kovásszá, fénnyé és a föld sójává tudnak válni, akkor – úgy mint Jézus – ők is üldözés tárgyává lesznek, az ’ellentmondás jelévé’.... Elfogadták a végsőkig elmenő áldozatvállalást anélkül, hogy határt szabnának maguknak a szeretetben és a hit szolgálatában.”

A keresztény vértanúk harmadik jellemzője tehát az, hogy Jézus Krisztus keresztáldozatát tükrözik a saját korukban. Más és más külső, politikai-társadalmi körülmények között a keresztények valamiképpen

mindig szembekerülnek a hatalommal. Azzal a hatalommal, amely evilági üdvösséget hirdet, és nem tud mit kezdeni a feltámadásból fakadó transzcendens erkölcsi felfogással. Amikor Jézus a hegyi beszédben – mindkét változatban, a mátéiban éppúgy, mint a lukácsiban – a boldogságokat sorolja fel, az igazságért üldözőtteket megemlíti. Sajátosan Jézus Krisztus lelkületét tükrözik ezek a „boldog-mondások”. A boldogság értelme éppen az, hogy az Igazság vállalása miatt vállalt üldözés után „nagy lesz a mennyben a jutalmatok”. Nem evilági igazságszolgáltatás reményét említi, hanem mennyeit.

Maga az Igazság fogalma sem földi igazság, hanem az a teljes isteni igazság, amely az immanens és transzcendens létrendi oldalt együtt látja. Az első keresztény vértanú ebben az értelemben Szent István diakónus, aki látomásában így kiált fel: „Látom a megnyílt eget és az Emberfiát, amint ott áll az Isten jobbján” (Csel 7,56).

A vértanúk nem véletlenül lettek vértanúk: egész életük hitéből és odaadásából következett ez. Mindnyájan hitükből élő emberek voltak, akik készen álltak arra, hogy az adott pillanatban vállalják a halált is. Ez a legtöbb, amivel Isten megváltó szeretetének és a feltámadás ígéréteinek tanúi lehetnek. Akár Szent Maximilian Kolbe atyára akár Boldog Apor Vilmos püspökre gondolunk, tulajdonképpen nem volt egészen meglepő, hogy vértanúi lettek Krisztusnak. Beszédeikből, megnyilatkozásaikból következtetni lehet a végső hűségükre. Ahogy a kálváriakereszteken gyakran olvassuk a jánosi idézetet: „így szeretett az Isten”, a vértanúk hosszú sorát szemlélve úgy gondolom, hogy a páli hitvallás illik rájuk: „kiegészítem szenvedésemmel Krisztus szenvedését az Egyház javára” (Kol 1,24). Az Egyház mint „a történelemben továbbélő Krisztus-test”, elsősorban vértanúi által lesz „az üdvösség hatékony jele és eszköze” a világ számára.

Azt az állítást tehát, hogy Isten szeret minket, és a halál után van feltámadás, örök-teljes élet, ezt leghitelesebben, leghihetőbben azok tanúsították, akik ezért a meggyőződésükért vállalták az erőszakos halált. Nem meglepő tehát, hogy az Egyház a szentek tiszteletét éppen az első századok vértanúinak tiszteletéből eredeztette. Jelen konferencián ezzel a meggyőződéssel emlékezünk Meszlényi Zoltán püspök személyére és hősiességére.